

MATTHÄUS PASSION

JOHANN
SEBASTIAN
BACH

programma

ARISE KAMPEN

O.L.V. SANDER VAN DEN HOUTEN

De Matthäus Passion op Goede Vrijdag

Wij heten u hartelijk welkom!

Ook dit jaar kent Nederland weer vele uitvoeringen van de Matthäus Passion met een grote verscheidenheid aan uitvoerenden. Ook Arise sluit zich graag aan bij deze traditie om deze magistrale passie uit te voeren. En dit allemaal met de bedoeling om de muziek van Johann Sebastian Bach te laten klinken in een vorm die aansluit bij de bevlogenheid van de componist.

Bach kon zijn bijdrage aan het evangelie van Mattheus - tekst door middel van muziek dichterbij de mensen in de gemeente brengen- niet los zien van de woorden Soli Deo Gloria '**Aan God alleen de eer**'. Bach schreef ze op elke compositie.

In onze tijd geldt voor veel mensen de Goede Vrijdag als opmaat voor een lang weekend vrij. Toch zijn verschillende kerken en concertzalen gevuld, want de lijdenstijd raakt mensen.

Ook nu, wellicht juist nu, nu de wereld zo in brand staat. Het lijden komt erg dichtbij in het leed van de Oekraïense vluchtelingen en de mensen die daar zoveel moeten doorstaan maar ook zijn er velen uit andere delen van de wereld die op de vlucht zijn voor ernstig lijden.

Laten we ook aan hen denken tijdens dit concert.

Wij kunnen nog steeds genieten van de prachtige muziek maar we mogen de ogen niet sluiten voor wat er buiten dit prachtige gebouw gebeurt.

Wij zijn dankbaar dat we de Matthäus Passion kunnen uitvoeren op de dag waarvoor het geschreven is. Dat sluit zeker aan bij de intentie van de componist en we kunnen er vanuit gaan dat de zo bekende geschiedenis - met raakpunten in het actuele wereldbeeld als je denkt aan verraad, geweld, de onschuld die wordt vermoord - toch nog de bezinning gaat brengen die bij de Goede Vrijdag al eeuwen past.

Bestuur, leden en dirigent Arise Kampen

Sander van den Houten

dirigent

Sinds november 2021 is Sander van den Houten (1987) dirigent van Arise Kampen. Naast zijn dirigentschap bij Arise Kampen is Sander van den Houten als dirigent verbonden aan de Zang- en Oratoriumvereniging Raalte, Oratorium-vereniging 'De Nieuwe Ster' Zwolle, Exspecto Epe en aan Concertkoor Immanuel Kampen. Ook is hij cantor van de Universiteit Kampen en vaste begeleider van Cappella Campen, het Kampen Boys Choir, het Roder Jongenskoor eno van Vocaal Ensemble Magnificat.

Sander werd in april 2017 benoemd tot organist van de Evangelisch-Lutherse Kerk in Den Haag en was daarmee vaste bespeler van het beroemde Bätz-orgel uit 1762. In Kampen is hij titulair organist van de Burgwalkerk en de Broederkerk en tweede organist van de Bovenkerk.

Sander volgde zijn bacheloropleiding tot organist aan het Rotterdams conservatorium bij Bas de Vroome. Ook volgde hij de studie kerkmuziek bij Hans van Gelder, Arie Hoek, Conny de Jong en Aart Bergwerff.

In 2013 slaagde hij cum laude voor zijn masterdiploma orgel aan het ArEZ Conservatorium in Zwolle bij Theo Jellema. Hij volgde masterclasses bij Willem Tanke, Harold Vogel, Jacques van Oortmerssen en Thomas Trotter.

Hij volgt privélessen koordirectie bij Wiecher Mandemaker.

Sinds medio 2021 studeert Sander beiaard bij Frans Haagen en Christiaan Winter aan de Beiaardschool in Amersfoort, onderdeel van de HKU te Utrecht.

Arise Kampen

koor I - van links naar rechts

sopranen 1e rij Tineke Jansen, Ria Knol, Jettie Nentjes, Jolien Oldenbroek
sopranen 2^e rij Geke Fix, Annet Pols, Joukje Kerkdijk
alten Diepkelina Nijenhuis, Nanda de Groot, Beppie van Ommen,
Corrie Zwier, Jolande Blaauw, Ria Weerdmeester
tenoren Gerard de Graaf, Aswin Oldenbroek, Thomas van der Horst
bassen Wildrik Oosterhof, Nico Blaauw, Roelof Smedes

koor II – van rechts naar links

sopranen 1e rij Gerda Schilthuis, Gerlin van Dijk, Andrea Meuleman, Marijke de Groot
sopranen 2e rij .Anneke Hamberg, Els Riesebosch, Caroline Penninga
alten Hilka IJzerman, Nienke Buitendijk, Miranda ten Brink,
Carolyn van Dijk, Hanneke Maurer
tenoren Klaas Dijkema, Remco Huizing, Erik de Leeuw
bassen Frank Bestebreurtje, Jan Kampen, Henk Fix

Adrian Fernandes

evangelist

Adrian Fernandes (1987) is geboren te Curaçao, hij studeerde klassieke zang aan het Rotterdams Conservatorium (Codarts) met als hoofdvakdocent Roberta Alexander. Daarnaast kreeg hij coaching en masterclasses van o.a. Carolyn Watkinson, Frans Huijts, Charlotte Riedijk, Dennis O' Neill en Vinson Cole. Als tenor voert Adrian veel grote werken uit zoals het Weihnachtsoratorium, de Mattheus- en Johannespassie (tenorsolist en evangelist) en vele cantates van J.S. Bach, diverse missen van W.A. Mozart, de Messiah van G.F.Händel, Die Schöpfung van J. Haydn, Mariavespers van C. Monteverdi, Petite Messe Solennelle van G. Rossini en Serenade for Tenor, Horn and Strings en de Saint Nicolas Cantata van B. Britten.

Adrian werkte als tenorsolist mee aan het speciale kerstprogramma 'Rejoice!' van Combattimento en Wishful Singing dat werd uitgevoerd in o.a. Paradiso Amsterdam, Orpheus Apeldoorn en de Oosterpoort Groningen. In 2017 soleerde hij in de zomer op de eerste, succesvolle editie van het festival 'Lekker Klassiek' in België met maar liefst 3.500 toeschouwers en hij nam deel aan de uitvoeringen van Händel's Messiah door de Nieuwe Philharmonie Utrecht o.l.v. Johannes Leertouwer. Adrian werkte eerder met dirigenten als Wiecher Mandemaker, Rob Vermeulen en Dirk Brossé.

Edmund Saddington

Christus

De Britse bariton Edmund Saddington treedt op als concertsolist in het Verenigd Koninkrijk en Europa met tal van internationale ensembles.

In Nederland trad hij op als solist met het Nationaal Symfonisch Kamerorkest, Florilegium Musicum, Het Promenade Orkest, Dudok Koor en Orkest en in Polen met Orkiestra Historyczna. Hij werkte recent samen met dirigenten als Paul McCreech, David Hill, Edward Higginbottom, Malcolm Archer en David Gibson. Recent solowerk omvat solo-stem-motetten van Couperin met Instruments of Time and Truth, uitvoeringen van de Matthäus-, Johannes- en Markus Passion van J.S.Bach in Nederland en het VK, Händels Messiah in Eton College Chapel, de wereldpremière van Janet Wheelers cantate voor solo-sopraan, solo-bariton en koor The Measure of a Tree in Saffron Hall, en Fauré's Requiem in Sherborne Abbey.

Als ervaren consortzanger treedt Edmund regelmatig op met de beste vocale ensembles in het VK en Europa, waaronder The Monteverdi Choir, The Sixteen, ORA Singers, Gabrieli Consort, London Voices en Collegium Vocale Gent. Hij is medeoprichter van het barokensemble Apollo of the Arts .

Heleen Koele

sopraan

Helder, warm, flexibel en veelzijdig. Woorden die vaak genoemd worden als het gaat over het zingen van Heleen Koele. Zij beweegt zich op alle terreinen van haar vak. Of het nu gaat om een oratorium, een opera, een lied of om ensemblezang; alles met hart en ziel. De exiliteit van haar stem maakt dat Heleen wordt gevraagd voor uiteenlopend repertoire, zoals de passies van Bach, het Requiem van Brahms, het Requiem van Verdi of van Tippett "A child of our time".

Samen met haar vaste pianisten Steven Faber en Bernhard Touwen vormt Heleen een duo. Rondom een bepaald thema, bijvoorbeeld "wat doen verschillende componisten met dezelfde tekst" worden liedrecitals gegeven door het hele land. Met het Jeugd Orkest Nederland o.l.v. Jurjen Hempel zong Heleen de Vier Letzte Lieder van Richard Strauss. Heleen maakt sinds 1998 deel uit van het Nederlands Kamerkoor.

Dave ten Cate

alt

Countertenor Dave ten Kate is een veelgevraagd solist en werkt samen met vele dirigenten. Zijn repertoire omvat onder meer de Matthäus Passion en het Weihnachtsoratorium van Bach, Theodora, Judas Maccabaeus en Saul van Händel. Hij zingt ook in opera's van Händel, naast Gluck, Mozart, Purcell en Monteverdi. Daarnaast wordt hij gevraagd door moderne componisten en zingt hij muziekstukken van o.a. Bernstein: Chichester Psalms en songs van Sondheim. Zijn veelzijdigheid komt ook in muziektheater naar voren, waarin zijn passie en talent voor zowel zingen als acteren perfect tot uiting komt.

Marcel van Dieren
bariton

Marcel van Dieren studeerde klassiek solozang aan het Conservatorium van Tilburg bij Frans Fiselier. Daarna werd hij gecoacht door James McCray (leerling van Mario del Monaco) en sinds 2008 door de Nederlandse mezzosopraan Gemma Visser. Daarvoor studeerde hij aan de MusicAllFactory in Tilburg om zichzelf te bekwamen in het musicalvak en kreeg privé zangles van o.a. Edward Hoepelman.

Het repertoire van Marcel omvat ondermeer alle grote Bach oratoria, de Requiems van Fauré, Duruflé en Brahms, Elias (Mendelssohn), Petite Messe Solennelle (Rossini), Die Sieben Worte Christi am Kreuz (Franck) en Via Crucis (Liszt).

Daarnaast heeft hij vele liederencycli gezongen, in verschillende talen.

Voorbeelden hiervan zijn Franse mélodies zoals “Don Quichotte à Dulcinée” (Ravel), maar ook de Poolse “Trzy Piesni (Górecki), de “Songs of Travel” (Vaughan Williams) en de beroemde “Dichterliebe” (Schumann).

Naast zijn drukke uitvoeringspraktijk is Marcel ook actief als zangpedagoog en als freelance koorzanger, ondermeer bij het Groot Omroepkoor en het Koor van De Nationale Opera.

Martini Jongenskoor Sneek

Het Martini Jongenskoor Sneek (MJKS) werd in 1995 opgericht op initiatief van Bouwe Dijkstra, koordirigent, en Dirk S. Donker, organist van de Martinikerk in Sneek. Het doel was om een jongenskoor in de Engelse traditie op Friese bodem samen te stellen. Een Engels jongenskoor kenmerkt zich in de eerste plaats door de zogenaamde trebles, jongens die sopraanpartijen zingen. De trebles worden aangevuld met mannelijke altén (countertenors), tenoren en bassen. De mannengroep draagt de toepasselijke naam Martini Majeur. Het repertoire spitst zich toe op werken uit de Engelse koorliteratuur.

Vaste uitvoeringen van het MJKS vormen de Festivals of Lessons and Carols for Advent en de Anglicaanse Evensong, waarin anthems, psalmen en hymnes centraal staan. In de passietijd verlenen de trebles van het MJKS op diverse podia in Nederland hun medewerking aan uitvoeringen van Bach's Matthäus Passion.

Het koor is een concertkoor, geen kerkkoor, maar verleent wel medewerking aan liturgische bijeenkomsten (vespers, evensongs). Een recente ontwikkeling is de oprichting van het meisjeskoor, de Martini Girl Choristers, waarvan de leden als sopraanstem toegevoegd zijn aan de trebles.

Het Nationaal Symfonisch Kamerorkest

Het Nationaal Symfonisch Kamerorkest is al ruim 10 jaar een enthousiast en flexibel orkest dat bestaat uit een vaste kern van ongeveer 50 professionele musici. Het repertoire reikt van Barok tot de Hedendaagse muziek. Naast eigen gevarieerde concertseries wordt het NASKA veelvuldig uitgenodigd om koren te begeleiden. Een fijne en belangrijke taak om de muziekcultuur en het repertoire voor klassieke werken voor koor en orkest in stand te houden.

*De Viola da Gamba wordt vanavond bespeeld door **Marike Tuin**.*

Masako Awaji

Orgel

Masako Awaji is een prijswinnende toetseniste met een internationale carrière. Ze behaalde haar bachelor- (2017) en master- (2020) In mei 2019 won ze de eerste prijs op La Stravaganza First International Harpsichord Competition in Roemenië van het Young Bach Fellowship-programma van de Nederlandse Bachvereniging in maart 2019, met wie ze sinds 2020 deelneemt aan concertprojecten. Momenteel studeert ze klavecimbel en pianoforte bij Richard Egarr.

Tekst en vertaling

met luisteraanwijzingen van Sander van den Houten

EERSTE DEEL

Het openingskoor begint met een instrumentale inleiding waar je de twee orkesten hoort spelen. Ze bestaan uit strijkinstrumenten, fluiten, hobo's en fagot. Let op de eerste vijf maten. De bassen in het orkest blijven op dezelfde toonhoogte spelen, tot de violen en blazers de hoogste toon tot dan toe bereikt hebben. Dan verheffen zich ook de bassen, maar komen na vier maten weer tot rust, om vervolgens weer vijf maten dezelfde toon te spelen. Door deze onderstreping in de lage instrumenten komt de klagende melodie in de andere instrumenten nog meer uit.

Eigenlijk verkapt Bach met dit gegeven al de uitkomst van de Passie:

een rouwstoet geformeerd op het ritme van als doodsklokken kloppende bassen.

In dit eerste koordeel hoor je ook drie koren. Het eerste koor (dochteren van Sion) roepen de gelovigen op om mee te beleven hoe de bruidegom (de zoon van God) als een lam wordt weggevoerd om te worden gedood. De gelovigen (het tweede koor) vragen zich af wat er gebeurt en een derde koor (jongenskoor) zingt het statige koraal 'O Lamm Gottes unschuldig' (Agnus Dei) notabene in majeur, als objectieve kerkelijke geloofsbelijdenis.

Een mengvorm van koraalbewerking, dubbelfuga en da-capo aria, een harmonisch en architectonisch wonder.

1. Dubbel koor

Kommt, ihr Töchter, helft mir klagen,
sehst—Wen?—den Bräutigam,
sehst ihn—Wie?—als wie ein Lamm,
sehst—Was?—sehst die Geduld,
sehst—Wohin?—auf unsre Schuld.
Sehest ihn aus Lieb und Huld
Holz zum Kreuze selber tragen.

Komt o dochters, help mij klagen.
Ziet Hem—wie?—de Bruidegom.
Ziet Hem—hoe?—zoals een lam.
Ziet dan—wat?—ziet Zijn geduld.
Ziet—waarheen?—op onze schuld.
Ziet Hem uit liefde en genade
zelf het kruishout dragen.

Koraal (jongenskoor)

O Lamm Gottes, unschuldig
am Stamm des Kreuzes geschlachtet,
allzeit erfunden geduldig,
wiewohl du warest verachtet.
All Sünd hast du getragen,
sonst müßten wir verzagen.
Erbarm dich unser, o Jesu.

O, Lam van God onschuldig,
dat aan het kruishout werd geslacht.
Gij was altijd geduldig,
hoewel Gij werd veracht.
Alle zonden hebt Gij gedragen
en daardoor ons van de dood ontslagen.
O Jezus, ontferm u over ons.

De evangelist vertelt (reciteert in recitatief) het verhaal en wordt begeleid door orgel en cello. Als in het verhaal de woorden van Jezus worden aangehaald, speelt het eerste orkest met strijkinstrumenten de begeleiding. Let op de woordschildering bij 'gekruuziget', als er een lijn wordt getrokken tussen de noten, wordt er een kruis gevisualiseerd.

2. Evangelist

Da Jesus diese Rede vollendet hatte,
sprach er zu seinen Jüngern:

Toen Jezus deze woorden gesproken had,
zei Hij tot Zijn discipelen:

Jezus

Ihr wisset, daß nach zweien Tagen Ostern
wird, und des Menschen Sohn wird über-
antwortet werden, daß er gekreuziget werde.

Jullie weten dat het over twee dagen Pasen
zal zijn, en de Mensenzoon overgeleverd zal
worden om gekruisigd te worden.

De koralen zijn eigenlijk een soort liedboek-liederen die stemmen tot overdenking en bezinning. Ook wordt wel gedacht dat deze koralen vroeger, in de tijd van Bach, door de gemeente werden meegezongen. De muziek van Bach was nieuw voor die tijd (moderne muziek), de koralen niet, zij gaven de luisteraar herkenning.

3. Koraal

Herzliebster Jesu, was hast du verbrochen,
Daß man ein solch scharf Urteil hat
gesprochen? Was ist die Schuld, in was für
Missetaten bist du geraten?

Liefste Heer Jezus, wat hebt U misdaan dat
men zo'n hard vonnis heeft uitgesproken?
Wat is Uw schuld, in wat voor misdaden
bent U terecht gekomen?

Mooi hoe Bach hier hiërarchische volgorde scheidt in de muziek: hogepriesters (hoge a), schriftgeleerden/farizeeërs (hoge fis) en oudsten (lage fis). Ze verschijnen ook 'ten tonele' in deze volgorde.

4. Evangelist

Da versammelten sich die Hohenpriester
und Schriftgelehrten und die Ältesten im
Volk in den Palast des Hohenpriesters, der
da hieß Kaiphas, und hielten Rat,
wie sie Jesum mit Listen griffen
und töteten.
Sie sprachen aber:

Ondertussen kwamen de hogepriesters en
schriftgeleerden en oudsten van het volk
bijeen in het paleis van de hogepriester,
genaamd Kajafas. Daar beraamden zij het
plan om Jezus door middel van een list
gevangen te nemen en te doden,
En zij zeiden:

Hogepriesters en schriftgeleerden spannen samen tegen Jezus, maar zijn bang voor een oproer. Luister naar de uitbeelding van oproer: snelle noten met onstuimige ritmes. Het lijkt wel opera, zeer vooruitstrevend voor die tijd.

Koor

Ja nicht auf das Fest, auf daß nicht ein
Aufruhr werde im Volk.

Maar niet op het feest, want dan komt het
volk in opstand.

De melodie bij 'und goß es auf sein Haupt' heeft een dalende lijn, het gieten uitbeeldend.

Evangelist

Da nun Jesus war zu Bethanien, im Hause Simonis des Aussätzigen, trat zu ihm ein Weib, die hatte ein Glas mit köstlichem Wasser und goß es auf sein Haupt, da er zu Tische saß. Da das seine Jünger sahen, wurden sie unwillig und sprachen:

Toen Jezus in Bethanië was, in het huis van Simon de melaatse, kwam er een vrouw naar Hem toe met een fles vol kostbaar reukwater en goot het uit over Zijn hoofd, terwijl Hij aan tafel zat. Toen de leerlingen dit zagen zeiden ze verontwaardigd:

De discipelen zijn wat geïrriteerd door de dienares die Jezus zalft.

Luister naar het ironisch omspelen van de fluiten, ze lijken wel te giechelen.

Koor

Wozu dienet dieser Unrat? Dieses Wasser hätte mögen teuer verkauft und den Armen gegeben werden.

Waarom deze verspilling? Dat reukwater had duur verkocht kunnen worden ten bate van de armen!

Evangelist

Da das Jesus merket, sprach er zu ihnen:

Jezus hoorde het en zei:

Jezus

Was bekümmert ihr das Weib?

Sie hat ein gut Werk an mir getan. Ihr habet allezeit Armen bei euch, mich aber habt ihr nicht allezeit. Daß sie dies Wasser hat auf meinen Leib gegossen, hat sie getan, daß man mich begraben wird. Wahrlich, ich sage euch: Wo dies Evangelium geprediget wird in der ganzen Welt, da wird man auch sagen zu ihrem Gedächtnis, was sie getan hat.

Waarom vallen jullie deze vrouw lastig? Zij heeft Mij goed behandeld. Want de armen zijn altijd onder jullie, maar Ik zal niet altijd bij jullie zijn. Door dit reukwater over Mijn lichaam uit te gieten heeft zij Mijn lichaam voorbereid op het graf. Ik verzeker jullie: overal ter wereld waar dit Evangelie zal worden gepredikt, zal ook tot haar gedachtenis gesproken worden over wat zij gedaan heeft.

Het balsemincident is de aanleiding tot de eerste arioso/aria-combinatie. Druppelende fluiten verbeelden het verspilde water met de vergoten tranen in de aria. Deze aria is als een menuet geschreven, een dansje en kent een realistisch middendeel, met de vallende tranen uitgebeeld in de fluiten staccato (kort gespeeld).

5. Recitatief (alt)

Du lieber Heiland du, wenn deine Jünger töricht streiten, daß dieses fromme Weib mit Salben deinen Leib zum Grabe will bereiten, so lasse mir inzwischen zu, von meiner Augen Tränenflüssen ein Wasser auf dein Haupt zu gießen.

O, Heiland, mijn geliefde, terwijl Uw leerlingen redetwisten omdat deze vrome vrouw uw lichaam met kostbare olie voor het graf bereiden zou, dat ik in die tijd de tranen van mijn ogen als water op Uw hoofd vergieten mag.

6. Aria (alt)

Buß und Reu knirscht das Sündenherz
entzwei, daß die Tropfen meiner Zähren
angenehme Spezerei,
treuer Jesu, dir gebären.

Boete en berouw breken het zondige hart.
Geef toch, dat de druppels van mijn tranen
een milde balsem mogen zijn,
voor u, getrouwe Jezus.

7. Evangelist

Da ging hin der Zwölfen einer mit Namen
Judas Ischarioth zu den Hohenpriestern
und sprach:

Daarop ging een van de twaalf, genaamd
Judas Iskariot, naar de hogepriesters
en zei:

Judas

Was wollt ihr mir geben? Ich will ihn
euch verraten.

Wat krijg ik van u als ik Hem aan u
overlever?

Evangelist

Und sie boten ihm dreißig Silberlinge.
Und von dem an suchte er Gelegenheit daß
er ihn verriete.

En zij boden hem dertig zilverlingen.
Vanaf dat moment zocht hij naar een
gelegenheid om Hem uit te leveren.

Smart om het verraad. Naast de van hoog naar laag vallende korte tonen die weer druppels, maar nu vallende bloeddruppels, laten horen, zit in het slot van deze aria het uitbeelden van 'Schlange' die listig kronkelt.

8. Aria (sopraan)

Blute nur, du liebes Herz!
Ach, ein Kind, das du erzogen,
das an deiner Brust gesogen,
droht den Pfleger zu ermorden,
denn es ist zur Schlange worden.

Bloed nu maar, o liefste hart!
Ach, een kind dat Gij hebt grootgebracht,
dat zich laafde aan Uw borst,
dreigt nu zijn Heer te vermoorden,
want het is tot slang geworden.

9. Evangelist

Aber am ersten Tage der süßen Brot traten
die Jünger zu Jesu, und sprachen zu ihm:

Op de eerste dag van de ongedesemde
broden kwamen de leerlingen bij Jezus en
vroegen Hem:

Het volgende koordeeltje is vrolijk, opgewekt en met een soort hulpvaardige naïviteit

Koor

Wo willst du, daß wir dir bereiten das
Osterlamm zu essen?

Waar wilt U dat wij het paasmaal voor U
bereiden?

Evangelist

Er sprach:

Hij zei:

Jezus

Gehet hin in die Stadt zu einem und sprecht zu ihm: Der Meister läßt dir sagen: Meine Zeit ist hier, ich will bei dir die Ostern halten mit meinen Jüngern.

Ga in de stad naar iemand toe die Ik u noemen zal en zeg tegen hem: de Meester laat u weten: Mijn tijd is gekomen, Ik wil met Mijn discipelen bij u het paasfeest vieren.

Evangelist

Und die Jünger täten wie ihnen Jesus befohlen hatte, und bereiteten das Osterlamm. Und am Abend setzte er sich zu Tische mit den Zwölfen.
Und da sie aßen, sprach er:

En de discipelen deden zoals Jezus hen bevolen had en zij maakten het paasmaal gereed. En die avond ging Hij met de twaalf discipelen aan tafel.
En terwijl zij aten, zei Hij:

Schrijvende akkoorden op 'verraten'. Na de aankondiging van het verraad zakt de stemming aan tafel ineens met een hele toon.

Jezus

Wahrlich, ich sage euch: Einer unter euch wird mich verraten.

Voorwaar, Ik zeg u: één van u zal Mij verraden.

Evangelist

Und sie wurden sehr betrübt, und huben an ein Jeglicher unter ihnen, und sagten zu ihm:

Dit bedroefde hen zeer, en de een na de ander vroeg hem:

Het verschrikte 'Herr, bin ichs' klinkt elf keer: drie keer in de sopranen, alten en tenoren, slechts twee keer bij de bassen. De twaalfde discipel, Judas, komt na het volgende koraal aan het woord.

Koor

Herr, bin ichs?

Ben ik het, Heer?

10. Koraal

Ich bins, ich sollte büßen,
an Händen und an Füßen
gebunden in der Höll.
Die Geißeln und die Banden und
was du ausgestanden,
das hat verdienet meine Seel.

Ik ben het, ik zou moeten boeten,
aan handen en voeten
gebonden in de hel.
De zweepslagen, de boeien,
en wat Gij hebt doorstaan,
dat heeft mijn ziel verdiend.

11. Evangelist

Er antwortete und sprach:

Hij antwoordde:

Jezus

Der mit der Hand mit mir in die Schüssel tauchet, der wird mich verraten. Des Menschen Sohn gehet zwar dahin, wie von ihm geschrieben stehet; doch wehe dem Menschen, durch welchen des Menschen Sohn verraten wird! Es wäre ihm besser, daß derselbige Mensch noch nie geboren wäre.

Evangelist

Da antwortete Judas, der ihn verriet, und sprach:

Judas

Bin ichs, Rabbi?

Evangelist

Er sprach zu ihm:

Jezus

Du sagests.

Evangelist

Da sie aber aßen, nahm Jesus das Brot, dankete und brachs und gabs den Jüngern und sprach:

Jezus

Nehmet, esset, das ist mein Leib.

Evangelist

Und er nahm den Kelch und dankete, gab ihnen den, und sprach:

Jezus

Trinket alle daraus, das ist Mein Blut des neuen Testaments, welches vergossen wird für viele, zur Vergebung der Sünden. Ich sage euch: Ich werde von nun an nicht mehr von diesem Gewächs des Weinstocks trinken bis an den Tag, da ichs neu trinken werde mit euch in meines Vaters Reich.

Hij die tegelijk met Mij zijn brood in de schotel doopt, zal Mij verraden. De Mensenzoon gaat weliswaar heen zoals van Hem geschreven staat, maar wee de mens die de Mensenzoon verraadt. Het zou beter voor hem zijn geweest als hij nooit geboren was.

Toen antwoordde Judas, die hem zou verraden:

Ben ik het, Rabbi?

Hij zei tegen hem:

Jij zegt het.

Terwijl zij aten, nam Jezus het brood, zegende het, brak het, gaf het aan Zijn discipelen, en zei:

Neem en eet, dit is Mijn lichaam.

En Hij nam de beker, sprak de dankzegging, gaf hun de beker en zei:

Drinkt allen hieruit, dit is Mijn bloed, het bloed van het nieuwe verbond dat vergoten wordt voor velen tot vergeving van zonden. Ik zeg jullie: Ik zal van nu af aan niet meer van de vrucht van de wijnstok drinken, tot aan de dag dat Ik haar opnieuw zal drinken met jullie in het koninkrijk van Mijn Vader.

Een liefdesverklaring van de opgeluchte sopraan die hier haar hart en liefde aanbiedt aan Christus. 'Senken' en 'versenken' betekenen letterlijk neerdalen. Vandaar ook de dalende melodielijnen.

12. Recitatief (sopraan)

Wie wohl mein Herz in Tränen schwimmt,
daß Jesus von mir Abschied nimmt,
so macht mich doch sein Testament erfreut:
Sein Fleisch und Blut, o Kostbarkeit,
vermacht er mir in meine Hände.
Wie er es auf der Welt mit denen Seinen
nicht böse können meinen,
so liebt er sie bis an das Ende.

Mijn hart, door droefheid overstelpt,
nu Jezus van mij afscheid neemt,
is toch verheugd om wat Hij achterliet:
Zijn vlees en bloed, waarin Hij leeft,
laat Hij na in mijn handen.
Zoals Hij op aarde met de Zijnen altijd
het beste voorhad,
zo heeft Hij hen ten einde toe bemind.

13. Aria (sopraan)

Ich will dir mein Herze schenken,
senke dich, mein Heil, hinein!
Ich will mich in dir versenken; ist dir gelicht
die Welt zu klein, ei,
so sollst du mir allein mehr als
Welt und Himmel sein.

Ik wil U mijn hart schenken,
vervul het, Heer, geheel van U!
Ik wil volkomen in U opgaan;
en is de wereld te klein,
dan zal U voor mij alleen meer
dan aarde en hemel zijn.

Voor 'gingen sie hinaus' hoor je een stijgende reeks ter onderstreping in orgel en cello voor het beklimmen van de Ölberg. Bij de woorden van Jezus 'Ich werde den Hirten schlagen' hoor je de striemende slagen in de strijkinstrumenten. Bij 'auferstehe' hoor je een stijgende lijn in viool en altviool.

14. Evangelist

Und da sie den Lobgesang gesprochen
hatten, gingen sie hinaus an den Ölberg.
Da sprach Jesus zu ihnen:

En toen zij de lofzang gezongen hadden,
gingen zij de Olijfberg op.
Daar zei Jezus tegen hen:

Jezus

In dieser Nacht werdet ihr euch alle
ärgern an mir. Denn es stehet geschrieben:
Ich werde den Hirten schlagen, und die
Schafe der Herde werden sich zerstreuen.
Wenn ich aber auferstehe, will ich vor euch
hingehen in Galiläam.

In deze nacht zal ieder van jullie zich aan
Mij ergeren. Want er staat geschreven:
Ik zal de Herder slaan en de schapen van
de kudde zullen uiteen gedreven worden.
Maar wanneer Ik zal zijn opgestaan,
zal Ik jullie voorgaan naar Galilea.

Bach werkt het driemaal smeken van Jezus en het driemaal falen van de discipelen uit tot drie korte scènes met aansluitende meditaties. Bij 'bis an den Tod' natuurlijk een dalende lijn, maar ook het woord 'Tod' heel laag klinkend.

15. Koraal

Erkenne mich, mein Hüter,
mein Hirte, nimm mich an!
Von dir, Quell aller Güter,
ist mir viel Guts getan
Dein Mund hat mich gelabet
mit Milch und süßer Kost,
dein Geist hat mich begabet
mit mancher Himmelslust.

Erken mij, mijn Hoeder
mijn Herder, neem mij aan
Door U, bron van alle goeds,
is mij veel goeds gedaan.
Uw mond heeft mij gevoed
met melk en zoete honing.
Uw geest heeft mij voorzien
van menig hemelse vreugde.

16. Evangelist

Petrus aber antwortete und sprach zu ihm:

Petrus gaf Hem ten antwoord:

Petrus

Wenn sie auch alle sich an dir ärgerten, so
will ich doch mich nimmermehr ärgern.

Misschien zal iedereen U afvallen,
maar ik nooit!

Evangelist

Jesus sprach zu ihm:

Jezus antwoordde hem:

Jezus

Wahrlich, ich sage dir: In dieser Nacht, ehe der
Hahn krähet, wirst du mich dreimal
verleugnen.

Ik verzeker je: in deze nacht, nog vóór de
haan kraait, zul je Mij driemaal
verloochenen.

Evangelist

Petrus sprach zu ihm:

Petrus zei tegen Hem:

Petrus

Und wenn ich mit dir sterben müßte, so will
ich dich nicht verleugnen.

Ook al moest ik met U sterven, Ik zal U niet
verloochenen.

Evangelist

Desgleichen sagten auch alle Jünger.

En datzelfde zeiden alle discipelen.

17. Koraal

Ich will hier bei dir stehen;
verachte mich doch nicht! Von
dir will ich nicht gehen,
wenn dir dein Herze bricht.
Wenn dein Herz wird erblassen
im letzten Todesstoß,
alsdenn will ich dich fassen
in meinen Arm und Schoß.

Ik wil hier bij U blijven,
veracht mijn bijzijn niet.
Ik wil niet van Uw zijde wijken
wanneer U uw hart breekt.
Wanneer Uw hart zal verbleken,
in het uur van de dood,
Ik neem u in mijn armen
Ik berg U in mijn schoot.

18. Evangelist

Da kam Jesus mit ihnen zu einem Hofe,
der hieß Gethsemane, und sprach zu
seinen Jüngern:

Jezus

Setzet euch hie, bis daß ich dort hingehe
und bete.

Evangelist

Und nahm zu sich Petrum und die zween
Söhne Zebedäi, und fing an zu trauern
und zu zagen. Da sprach Jesus zu ihnen:

Jezus

Meine Seele ist betrübt bis an den Tod,
bleibet hie und wachet mit mir!

Toen kwam Jezus met hen bij een hof,
Gethsemane geheten en sprak tot zijn
discipelen:

Ga hier zitten, terwijl Ik verderop ga
bidden.

Hij nam Petrus en de twee zonen van
Zebedeüs mee. Toen Hij zich bedroefd en
angstig voelde worden, zei Hij tot hen:

Mijn ziel is bedroefd tot stervens toe,
blijf hier en waak met Mij.

De dialoog tussen solist en koor vervolgd zich met een barok contrast: waken bij Jezus (tenor) doet onze zonden inslapen (koor, een wiegelied als refrein). Het eerst schalmei-achtige thema in de hobo wordt later een wiegende melodie, zelfs de tenor lijkt soms knikkebollend in slaap te sukkelen.

19. Recitatief (tenor en koor)

O Schmerz! hier zittert das gequälte Herz;
wie sinkt es hin, wie bleicht sein Angesicht!

Was ist die Ursach aller solcher Plagen?

Der Richter führt ihn vor Gericht.

Da ist kein Trost, kein Helfer nicht.

Ach! meine Sünden haben dich geschlagen;

Er leidet alle Höllenqualen, er soll vor
fremden Raub bezahlen.

Ich, ach Herr Jesu, habe dies verschuldet, was du erduldet.

Ach könnte meine Liebe dir, mein Heil,
dein Zittern und dein Zagen, vermindern
oder helfen tragen, wie gerne blieb ich hier.

O smart, hier siddert het gekwelde hart, hoe
bezwijkt het, hoe bleek wordt Zijn gezicht.

Wat is de oorzaak van al deze kwellingen?

De Rechter voert Hem voor het gerecht.

Daar is geen troost, geen helper.

Ach, het zijn mijn zonden die U laten lijden

Hij moet helse pijnen lijden om voor
vreemden schuld te betalen.

Ik, Heer Jezus, heb de straf verdiend, die Gij moet dulden.

Ach, als toch mijn liefde, Heer, Uw angsten en
plagen verminderen kon of helpen dragen,
wat zou ik dan graag bij U blijven.

20. Aria (tenor, hobo en koor)

Aria

Ich will bei meinem Jesu wachen.

Ik wil bij mijn Jezus waken....

Koor

So schlafen unsre Sünden ein.

Dan zullen onze zonden inslapen.

Aria

Meinen Tod büßet seine Seelennot;
sein Trauren machet mich voll Freuden.

Mijn dood is uitgeboet door Zijn zielenood
Zijn droefheid geeft mij diepe vreugde.

Koor

Drum muß uns sein verdienstlich Leiden
recht bitter und doch süße sein.

Daarom moet Zijn dienstbaar lijden ons tot
heil juist bitter en toch zoet zijn.

21. Evangelist

Und ging hin ein wenig, fiel nieder aus sein
Angesicht und betete und sprach

En Hij liep wat verder, knielde en bad:

Jezus

Mein Vater, ist's möglich, so gehe dieser
Kelch von mir; doch nicht wie ich will,
sondern wie du willst.

Mijn Vader, als het mogelijk is, laat deze
beker aan mij voorbijgaan. Maar niet zoals ik
dat wil, maar zoals U het wilt.

*De terugkerende reeks dalende tonen in de begeleiding geeft het neervallen voor de Vader weer.
Bij 'hinauf zu Gottes Gnade wieder' hoor je in de begeleiding de enige opwaartse melodelijn in
dit recitatief. Ook de tekst is van begeleidende melodelijnen voorzien*

22. Recitatief (bas)

Der Heiland fällt vor seinem Vater nieder;
dadurch erhebt er sich und alle von
Unserm Falle hinauf zu Gottes Gnade wieder.
Er ist bereit, den Kelch, des Todes Bitterkeit
zu trinken, in welchen Sünden dieser Welt
gegossen sind und häßlich stinken,
weil es dem lieben Gott gefällt.

De Verlosser valt voor Zijn Vader neer,
waardoor Hij mij en allen die waren
gevallen laat opstaan in Gods genade.
Hij is bereid de beker, de bitterheid van de
dood te drinken waarin de zonden van deze
wereld uitgegoten zijn en afschuwelijk
stinken; Hij zal hem drinken
om te voldoen aan Zijn Vaders wensen.

Jezus' tweede bede is dringender: een halve toon hoger dan in recitatief

23. Aria (bas)

Gerne will ich mich bequemen,
Kreuz und Becher anzunehmen,
trink ich doch dem Heiland nach.
Denn sein Mund, der mit Milch und
Honig fließet, hat den Grund und des
Leidens herbe Schmach, durch
den ersten Trunk versüßet.

Graag ben ik bereid
om het kruis en de beker te aanvaarden.
Daarmee volg ik immers de Verlosser.
Want Zijn mond die overstroomt van melk
en honingvloed heeft de bittere smaak van
het lijden door de eerste teug verzoet.

24. Evangelist

Und er kam zu seinen Jüngern und fand sie schlafend, und sprach zu ihnen:

Jezus

Können ihr denn nicht eine Stunde mit mir wachen? Wachtet und betet, dass ihr nicht in Anfechtung fallet! Der Geist ist willig, aber das Fleisch ist schwach.

Evangelist

Zum andernmal ging er hin, betete und sprach:

Jezus

Mein Vater, ist's nicht möglich, daß dieser Kelch von mir gehe, ich trinke ihn denn; so geschehe dein Wille.

25. Koraal

Was mein Gott will, das gscheh allzeit,
sein Will, der ist der beste;
Zu helfen den' er ist bereit,
die an ihn gläuben feste.
Er hilft aus Not, der fromme Gott,
und züchtiget mit Maßen.
Wer Gott vertraut, fest auf ihn baut,
den will er nicht verlassen.

26. Evangelist

Und er kam und fand sie aber schlafend, und ihre Augen waren voll Schlafs. Und er ließ sie und ging abermal hin, und betete zum drittenmal, und redete dieselbigen Worte. Da kam er zu seinen Jüngern und sprach zu ihnen:

Jezus

Ach! wollt ihr nun schlafen und ruhen? Siehe, die Stunde ist hie, daß des Menschen Sohn in der Sünder Hände überantwortet wird. Stehet auf, lasset uns gehen; siehe, er ist da, der mich verrät.

En hij kwam bij Zijn discipelen, en vond hen slapend. Hij zei tot hen

Kunnen jullie niet één uur met Mij waken? Blijf wakker en bid dat je niet in verleiding komt. De geest is gewillig, maar het vlees is zwak.

Voor de tweede maal liep Hij van hen weg en bad:

Vader, als het niet mogelijk is dat deze beker aan Mij voorbijgaat zonder dat Ik eruit drink, laat het dan gebeuren zoals u het wilt.

Wat mijn God wil, dat gebeurt altijd.
Niets gaat Zijn wil te boven.
Hij is altijd tot hulp bereid
voor degenen die in Hem geloven.
Hij helpt in nood, de goede God,
en straffen doet Hij met mate.
Wie God vertrouwt, vast op Hem bouwt,
die zal Hij niet verlaten.

En toen Hij terugkwam vond Hij hen weer in slaap, ze konden hun ogen niet openhouden. Nogmaals verliet Hij hen en ging heen, en bad voor de derde maal met dezelfde woorden. Toen keerde Hij bij Zijn discipelen terug en sprak tot hen:

Liggen jullie nog te slapen en te rusten? Zie, het uur is nabij waarop de Mensenzoon wordt overgeleverd in de handen van de zondaars. Sta op, laten we gaan, want hij die Mij verraden zal is vlakbij.

Evangelist

Und als er noch redete, siehe, da kam Judas, der Zwölfen einer, und mit ihm eine große Schar mit Schwertern und mit Stangen, von den Hohenpriestern und Ältesten des Volks. Und der Verräter hatte ihnen ein Zeichen gegeben und gesagt: Welchen ich küssen werde, der ists, den greifet! Und alsbald trat er zu Jesum und sprach:

Judas

Gegrüßet seist du, Rabbi!

En terwijl Hij nog sprak, zie: daar kwam Judas, een van de twaalf, vergezeld van een grote bende met zwaarden en stokken, gestuurd door de hogepriesters en oudsten van het volk. De verrader had hen een teken gegeven en gezegd: Degene die ik kus, die is het, die moet je grijpen! En onmiddellijk liep hij op Jezus af met de woorden:

Wees gegroet, Rabbi

Evangelist

Und küssete ihn. Jesus aber sprach zu ihm

En hij kuste Hem. Maar Jezus zei tot hem:

Jezus

Mein Freund, warum bist du kommen?

Mijn vriend, waarom ben je gekomen?

Evangelist

Da traten sie hinzu und legten die Hände an Jesum und griffen ihn.

Daarop traden ze naar voren, sloegen de handen aan Jezus, en grepen hem

Eerst nog beschouwend in de tekst van de solostemmen wordt door het koor dringend geroepen of Jezus niet met rust gelaten kan worden. Maar ook de natuur komt in opstand: Zon en Maan wenden zich af, donder en bliksem zijn vertoomd. Bij 'Sie führen ihn' loopt de baslijn onverbiddelijk van de Olijfberg naar beneden.

27. Duet en koor (sopraan en alt)

Duet

So ist mein Jesus nun gefangen.

Zo is mijn Jezus nu gevangen.

Koor

Laßt ihn, haltet, bindet nicht!

Laat Hem, hou op, bind Hem niet vast!

Duet

Mond und Licht ist vor Schmerzen untergangen, weil mein Jesus ist gefangen. Sie führen ihn, er ist gebunden.

Maan en sterren zijn van droefheid ondergegaan, omdat mijn Jezus is gevangen. Ze voeren Hem weg, Hij is geboeid.

Ongetwijfeld één van de meest indringende koorgedeeltes uit de Matthäus Passion. Opmerkelijk is de woede waarmee de tekstdichter de verrader te lijf wil. Luister naar de donder in de bassen van koor en orkest. De bliksem hoor je in de hoge stemmen, fluiten en hobo's. Dan een maat rust om het vraagteken duidelijk te maken en te merken dat er niets gebeurt om het onheil af te keren. Vervolgens allerlei verwensingen waarvan Jezus zelf vond dat we ons daar van moeten onthouden. De tekstdichter heeft het daar moeilijk mee. Luister naar de twee koren: 'Hölle' (de hel) wordt afwisselend gezongen en lang aangehouden om het eeuwigdurende te onderstrepen.

Koor

Sind Blitze, sind Donner in Wolken
verschwunden?
Eröffne die feurigen Abgrund, o Hölle!
Zertrümmre, Verderbe, Verschlinge,
Zerschelle mit plötziger Wut den fälschen
Verräter das mörderische Blüt!

Zijn bliksem en donder in de wolken
verdwenen?
Open uw vurige afgrond, o hel!
Vermorzel, verwoest, verslind en breek
met één woedend gebaar de valse verrader,
de bloedbevleete moordenaar!

28. Evangelist

Und siehe, einer aus denen, die mit Jesus
waren, rekkete die Hand aus, und schlug
des Hohenpriesters Knecht, und hieb ihm
ein Ohr ab.
Da sprach Jesus zu ihm:

En zie: een van hen die bij Jezus waren,
strekte zijn hand uit, trok zijn zwaard en
sloeg de knecht van de hogepriester een
oor af.
Jezus sprak tot hem:

Jezus

Stekke dein Schwert an seinen Ort;
denn wer das Schwert nimmt, der soll
durchs Schwert umkommen.
Oder meinst du, daß ich nicht könnte
meinen Vater bitten, daß er mir zuschickte
mehr denn zwölf Legion Engel? Wie würde
aber die Schrift erfüllet?
Es muß also gehen.

Steek je zwaard weer bij je, want wie het
zwaard opneemt, zal door het zwaard
omkomen. Of denk je dat Mijn Vader Mij
niet onmiddellijk meer dan twaalf
legioenen engelen zou sturen als Ik Hem
daarom vroeg? Maar hoe zouden anders de
Schriften in vervulling kunnen gaan die
zeggen dat het zo moet gebeuren?

Evangelist

Zu der Stund sprach Jesus zu den Scharen:

Jezus

Ihr seid ausgegangen als zu einem Mörder, mit Schwertern und mit Stangen, mich zu fahen; bin ich doch täglich bei euch gesessen und habe gelehret im Tempel, und ihr habt mich nicht gegriffen. Aber das ist alles geschehen, daß erfüllet würden die Schriften der Propheten.

Evangelist

Da verließen ihn alle Jünger und flohen.

En Jezus sprach tot de schare:

Zoals tegen een moordenaar zijn jullie met zwaarden en stokken er opuit getrokken om Mij gevangen te nemen, terwijl ik toch dagelijks bij jullie in de tempel heb gezeten en geleerd. En jullie hebben mij niet begrepen. Maar dit alles is gebeurd zodat wat in de Schriften geschreven staat, gebeuren zal.

Toen lieten alle discipelen Hem alleen en vluchtten.

Deze monumentale koraalfantasie was eerst openingskoor in de Johannes Passion. De muziek kent drie lagen: een alles overkoepelende koraalmelodie (cantus firmus) voor sopranen, tegenstemmen in motetvorm voor de andere koorzangers (die de tekst interpreteren) en een rijke, stuwende instrumentale begeleiding (naar alle richtingen vluchtende figuren).

29. Koor

O Mensch, beweine dein Sünde groß, darum Christus seines Vaters Schoß äußert und kam auf Erden;
von einer Jungfrau rein und zart für uns er hie geboren ward, er wollt der Mittler werden.
Den Toten er das Leben gab und legt darbei all Krankheit ab, bis sich die Zeit herdrange, daß er für uns geopfert würd, trüg unsrer Sünden schwere Bürd, wohl an dem Kreuze lange.

O mens, beweene uw grote zonden, waarom Christus naar de aarde werd gezonden en de schoot van Zijn Vader verliet. Uit een maagd werd Hij geboren om voor ons, die waren verloren, tot bemiddelaar te zijn.
Doden riep Hij weer tot leven, zieken heeft Hij doen genezen tot ten slotte kwam de tijd waarop Hij Zijn leven gaf voor allen, de zonden op Zich nam van allen en tot het kruishout was bereid.

Pauze

TWEEDE DEEL

Een combinatie van een aria en een motet. Sion (Maria Magdalena?) doolt radeloos door het duister Gethsemane. De gelovigen van koor II proberen de klagende, radeloze alt te troosten met een tekst uit Hooglied (6:1).

30. Aria (alt)

Aria

Ach, nun ist mein Jesus hin!

Ach, nu is mijn Jezus weg!

Koor

Wo ist denn dein Freund hingegangen,
o du Schönste unter den Weibern?

Waar is uw Vriend dan heengegaan,
o gij schoonste onder de vrouwen?

Aria

Ist es möglich? Kann ich schauen?

Is het mogelijk, kan ik dit aanschouwen?

Koor

Wo hat sich dein Freund hingewandt?

Waar is uw Vriend dan heengegaan?

Aria

Ach mein Lamm in Tigerklauen!
Ach! wo ist mein Jesus hin?

Ach, mijn Lam in tijgerklauwen!
Ach, waar is mijn Jezus heen?

Koor

So wollen wir mit dir ihn suchen.

Wij willen met u Hem zoeken.

Aria

Ach! was soll ich der Seele sagen,
wenn sie mich wird ängstlich fragen:
Ach! wo ist mein Jesus hin?

Ach, wat moet ik mijn ziel zeggen, als zij mij
angstig zal vragen:
Ach, waar is mijn Jezus heen?

31. Evangelist

Die aber Jesum gegriffen hatten, führten ihn zu dem Hohenpriester Kaiphas, dahin die Schriftgelehrten und Ältesten sich versammelt hatten. Petrus aber folgte ihm nach von ferne, bis in den Palast des Hohenpriesters, und ging hinein, und setzte sich bei die Knechte, auf daß er sähe, wo es hinaus wollte.

Die Hohenpriester aber und Ältesten und der ganze Rat suchten falsche Zeugnis wider Jesum, auf daß sie ihn töteten, und funden keines.

Zij die Jezus gevangen genomen hadden, leidden Hem voor aan de hogepriester Kajafas, bij wie de oudsten en schriftgeleerden bijeengekomen waren. Petrus volgde Hem van verre, tot in het paleis van de hogepriester, daar ging hij tussen de knechten zitten om te zien hoe het af zou lopen. De hogepriester en de gehele Raad zochten naar een valse aanklacht tegen Jezus om Hem ter dood te brengen.
Maar zij vonden er geen.

32. Koor

Mir hat die Welt trüglich gericht'
mit Lügen und mit falschem Gdicht, viel
Netz und heimlich Strikke.
Herr, nimm mein wahr in dieser Gfahr,
bhüt mich für falschen Tükken.

De getuigen zingen in een soort canon. De één moet de ander in dezelfde melodie nazingen. Met andere woorden, ze worden gedwongen.

33. Evangelist

Und wiewohl viel falsche Zeugen
herzutraten, funden sie doch keins. Zulezt
traten herzu zween falsche Zeugen und
sprachen:

Getuigen (alt en tenor)

Er hat gesagt: Ich kann den Tempel Gottes
abbrechen und in dreien Tagen denselben
bauen.

Evangelist

Und der Hohepriester stund auf und sprach
zu ihm:

Hogepriester

Antwortest du nichts zu dem, das diese
wider dich zeugen?

Evangelist

Aber Jesus schwieg stille.

Dit onderwijzend arioso laat de zwijgzaamheid horen. Veel stilte en geen instrumentale melodieën.

34. Recitatief (tenor)

Mein Jesus schweigt zu falschen Lügen
stille, um uns damit zu zeigen,
daß sein Erbarmensvoller Wille
vor uns zum Leiden sei geneigt,
und daß wir in dergleichen Pein
ihm sollen ähnlich sein
und in Verfolgung stille schweigen.

De wereld heeft Mij ten onrechte
door leugens en bedrog beschuldigd,
uit afgunst en misdadigheid.
Heer, zie naar mij om in dit gevaar.
Behoed mij voor valse aanklachten.

Hoewel vele valse getuigen naar voren
kwamen vonden zij niets.
Maar ten slotte traden er twee naar voren
die verklaarden:

Hij heeft gezegd: 'Ik kan de tempel van God
afbreken en binnen drie dagen weer
opbouwen'.

De hogepriester stond op en zei tot Hem:

Geeft Gij geen antwoord op wat zij tegen U
inbrengen?

Maar Jezus zweeg.

Jezus zwijgt stil op valse aanklachten,
om ons daarmee te bewijzen
dat Zijn liefdevolle wil
voor ons tot lijden is bereid,
en dat wij, in dergelijke pijn,
navolgers dienen te zijn
door bij vervolging ook stil te zwijgen.

Opnieuw een thema in twee delen: een rustige figuur ('Geduld'), gevolgd door onrustige, gepunteerde sprongen (tongen van de valse getuigen). De baslijn keert 11 keer terug. De beide koordelen zijn spotkoren. Een opgehitste menigte. 'Er ist des Todes schuldig!' bevat wel vijftien thema-inzetten in vijf maten en het 'Weissage' is een treiterend spotkoor voor elkaar overschreeuwende groepen, die beurtelings toeslaan.

35. Aria (tenor)

Geduld, Geduld!
Wenn mich falsche Zungen stechen,
Leid ich wider meine Schuld. Schimpf
und Spott,
ei, so mag der liebe Gott
meines Herzens Unschuld rächen.

Geduld!
Als onrecht van valse tongen Mij tart
moet Ik lijden zonder schuld.
Laster en spot,
Mag dan de lieve God
de onschuld van mijn hart wreken.

36. Evangelist

Und der Hohepriester antwortete und sprach
zu ihm:

De hogepriester zei tot Hem:

Hogepriester

Ich beschwöre dich bei dem lebendigen
Gott, daß du uns sagest, ob du seiest
Christus, der Sohn Gottes?

Ik bezweer U bij de levende God, zeg ons,
bent u Christus, de Zoon van God?

Evangelist

Jesus sprach zu ihm:

Jezus zei tot hem:

Jezus

Du sagests. Doch sage ich euch: Von nun an
wirds geschehen, daß ihr sehen werdet des
Menschen Sohn sitzen zur Rechten der Kraft,
und kommen in den Wolken des Himmels.

Gij zegt het. Maar Ik zeg jullie: van nu af aan
zullen jullie de Mensenzoon zien zitten aan
de rechterhand van de Machtige en Hem
zien komen op de wolken des hemels.

Evangelist

Da zerriß der Hohepriester seine Kleider und
sprach:

Toen scheurde de hogepriester zijn kleren
en zei:

Hohepriester

Er hat Gott gelästert; was dürfen wir weiter
Zeugnis? Siehe, itzt habt ihr seine
Gotteslästerung gehöret. Was dünket euch?

Hij heeft God gelasterd! Welke getuigenis
hebben wij nog nodig? Nu hebben jullie zijn
godslastering gehoord, wat is jullie oordeel?

Evangelist

Sie antworteten und sprachen:

Zij antwoordden:

Koor

Er ist des Todes schuldig!

Hij is schuldig en verdient de doodstraf!

Evangelist

Da speieten sie aus in sein Angesicht und schlugen ihn mit Fäusten.
Etliche aber schlugen ihn ins Angesicht, und sprachen:

Toen spuwden zij Hem in zijn gezicht en stompten Hem.
Weer anderen sloegen Hem in het gezicht en riepen:

Koor

Weissage uns, Christe,
wer ists der dich schlug?

Voorspel ons, Christus:
wie heeft U geslagen?

37. Koor

Wer hat dich so geschlagen,
mein Heil, und dich mit Plagen so
übel zugericht?
Du bist ja nicht ein Sünder
wie wir und unsre Kinder;
von Missetaten weißt du nicht.

Wie heeft U zo geslagen,
mijn Redder, en met kwellingen
zo lelijk toegetakeld?
U bent geen zondaar
zoals wij en onze kinderen.
Geen enkel kwaad hebt Gij gedaan.

38. Evangelist

Petrus aber saß draußen im Palast; und es trat zu ihm eine Magd und sprach:

Terwijl Petrus buiten in de voorhof zat, kwam een dienstmeisje naar hem toe en zei:

1^e Dienstmeisje

Und du warest auch mit dem Jesus aus Galiläa.

Jij was ook bij die Jezus, de Galileeër.

Evangelist

Er leugnete aber vor ihnen allen, und sprach:

Maar hij ontkende het ten aanhoren van allen en zei:

Petrus

Ich weiß nicht, was du sagest.

Ik weet niet waarover je het hebt.

Evangelist

Als er aber zur Tür hinausging, sahe ihn eine andere und sprach zu denen die da waren:

Maar toen hij de poort uitging, merkte een ander hem op en zei tot de aanwezigen:

2^e Dienstmeisje

Dieser war auch mit dem Jesu von Nazareth.

Deze man was ook bij Jezus van Nazareth.

Evangelist

Und er leugnete abermal und schwur dazu:

En hij ontkende het nogmaals en zwoer:

Petrus

Ich kenne des Menschen nicht.

Ik ken die man niet.

Evangelist

Und über eine kleine Weile traten hinzu, die da stunden, und sprachen zu Petro:

Maar even later kwamen de omstanders naar Petrus toe en zeiden:

Koor

Wahrlich, du bist auch einer von denen; denn deine Sprache verrät dich.

Zeker, ook jij hoort bij Hem, want je uitspraak verraadt je.

Evangelist

Da hub er an, sich zu verfluchen und zu schwören:

Toen begon hij te vloeken en te zweren:

Petrus

Ich kenne des Menschen nicht.

Ik ken die man niet.

Let op "Krähen" en vooral ook de intense klaagzang op "weinete".

Evangelist

Und alsbald krähete der Hahn. Da dachte Petrus an die Worte Jesu, da er zu ihm sagte: „Ehe der Hahn krähen wird, wirst du mich dreimal verleugnen“, und ging heraus und weinete bitterlich.

En onmiddellijk kraaide er een haan. Toen dacht Petrus aan de woorden die Jezus had gesproken: "Nog voor de haan kraait, zal jij Mij driemaal verloochenen", en hij ging naar buiten en weende bitter.

De prachtige vioolsolo met de sentimentele start van een kleine sext-afstand wordt gedragen door de zwevende andere violen terwijl de basgroep (en dit weten velen niet) pizzicato (de snaren worden geplukt i.p.v. gestreken) de melodie speelt van 'O Haupt voll Blut und Wunden'. Hèt koraal van de Matthäus Passion.

39. Aria (alt)

Erbarme dich, mein Gott, um meiner Zähren willen! Schau hier, Herz und Auge weint vor dir bitterlich.

Heb medelijden, mijn God, omwille van mijn tranen. Zie hoe mijn hart en ogen bitter om U wenen.

40. Koor

Bin ich gleich von dir gewichen, stell
ich mich doch wieder ein;
hat uns doch dein Sohn verglichen
durch sein Angst und Todespein. Ich
verleugne nicht die Schuld;
aber deine Gnad und Huld
ist viel größer als die Sünde,
die ich stets in mir befinde.

41. Evangelist

Des Morgens aber hielten alle Hohepriester
und die Ältesten des Volks einen Rat über
Jesum, daß sie ihn töteten. Und bunden ihn,
führten ihn hin und überantworteten ihn
dem Landpfleger Pontio Pilato.

Da das sahe Judas, der ihn verraten hatte,
daß er verdammt war zum Tode, gereuete
es ihn, und brachte herwieder die dreißig
Silberlinge den Hohenpriestern und
Ältesten und sprach:

Judas

Ich habe übel getan, daß ich unschuldig Blut
verraten habe.

Evangelist

Sie sprachen:

Koor

Was gehet uns das an?

Da siehe du zu!

41. Evangelist

Und er warf die Silberlinge in den Tempel,
hub sich davon, ging hin und erhängete sich
selbst. Aber die Hohenpriester nahmen die
Silberlinge und sprachen:

Hogepriesters

Es taugt nicht, daß wir sie in den
Gotteskasten legen, denn es ist Blutgeld.

Ook al mocht ik van U afgedwaald zijn
dan keer ik mij weer tot U.

Uw Zoon heeft alles goedgeemaakt nu
door Zijn angst en stervenspijn.

Mijn schuld ontken ik niet;
maar Uw genade en welwillendheid
zijn veel groter dan de zonden
die zich immer in mij bevindt.

Die ochtend besloten de hogepriesters en
oudsten van het volk dat zij Jezus zouden
doden. Zij boeiden Hem,
voerden Hem weg en leverden Hem uit
aan Pontius Pilatus, de landvoogd.

Toen Judas, die Hem verraden had, zag dat
Hij ter dood was veroordeeld, kreeg hij
berouw en bracht de dertig zilverlingen
naar de hogepriester en oudsten terug
en zei:

Ik heb verkeerd gehandeld door een
onschuldige te verraden.

Zij zeiden:

Wat gaat ons dat aan?

Dat is uw verantwoording!

Maar hij wierp de zilverlingen in de tempel,
ging weg en hing zichzelf op.

Maar de hogepriesters raaptten de
zilverlingen op en zeiden:

Wij mogen die niet in de offerkist doen,
want het is bloedgeld.

In de solo van de viool hoor je het rinkelende geld op de vloer vallen. "Nieder" wordt laag en dalend gezongen.

42. Aria (bas)

Gebt mir meinen Jesum wieder!
Seht, das Geld, den Mörderlohn,
wirft euch der verlorne Sohn zu
den Füßen nieder.

Geef mij toch mijn Jezus terug!
Zie, het geld, het moordenaarsloon
werpt de verloren zoon
u voor uw voeten neer.

43. Evangelist

Sie hielten aber einen Rat und kauften einen Töpfersakker darum zum Begräbnis der Pilger. Daher ist derselbige Akker genennet der Blutakker bis auf den heutigen Tag. Da ist erfüllet das gesagt ist durch den Propheten Jeremias, da er spricht: Sie haben genommen dreißig Silberlinge, damit bezahlet ward der Verkaufte, welchen sie kauften von den Kindern Israël, und haben sie gegeben um einen Töpfersakker, als mir der Herr befohlen hat. Jesus aber stund vor dem Landpfleger; und der Landpfleger fragte ihn und sprach:

En zij besloten daarvoor het land van de pottenbakker te kopen als begraafplaats voor vreemdelingen. Daarom wordt die akker tot op de dag van vandaag bloedakker genoemd. Zo werd vervuld wat is voorspeld door de profeet Jeremia: zij namen de dertig zilverlingen, de prijs waarop de kinderen van Israël Hem hadden geschat, en gaven die voor de akker van de pottenbakker, zoals de Heer mij had opgedragen. Toen Jezus voor de landvoogd stond onder-vroeg deze Hem en zei:

Pilatus

Bist du der Jüden König?

Bent Gij de koning van de Joden?

Evangelist

Jesus aber sprach zu ihm:

Jezus antwoordde hem:

Jezus Du sagests.

Gij zegt het.

Evangelist

Und da er verklagt ward von den Hohenpriestern und Ältesten antwortete er nichts. Da sprach Pilatus zu ihm:

Maar op de beschuldigingen van de hogepriesters en oudsten antwoordde Hij niets. Toen zei Pilatus tot Hem:

Pilatus

Hörest du nicht, wie hart sie dich verklagen?

Hoort Gij dan niet, wat zij tegen U getuigen?

Evangelist

Und er antwortete ihm nicht auf ein Wort, also, daß sich auch der Landpfleger sehr wunderte.

Maar Hij antwoordde op geen enkele vraag, waarover de landvoogd zich zeer verwonderde.

44. Koor

Befiehl du deine Wege,
und was dein Herze kränkt
der allertreusten Pflege dess,
der den Himmel lenkt.
Der Wolken, Luft und Winden
gibt Wege, Lauf und Bahn,
der wird auch Wege finden,
da dein Fuß gehen kann.

45. Evangelist

Auf das Fest aber hatte der
Landpfleger Gewohnheit, dem
Volke einen Gefangenen
loszugeben, welchen sie
wollten. Er hatte aber zu der
Zeit einen Gefangenen, einen
sonderlichen vor andern, der
hieß Barabbas. Und da sie
versammelt waren, sprach
Pilatus zu ihnen:

Pilatus

Welchen wolle ich, dass ich euch losgebe?
Barrabam oder Jesum, von dem gesaget
wird, er sei Christus?

Evangelist

Denn er wußte wohl, daß sie ihn aus Neid
überantwortet hatten. Und da er auf dem
Richtstuhl saß, schickete sein Weib zu ihm
und ließ ihm sagen:

Pilatus' vrouw

Habe du nichts zu schaffen mit diesem
Gerechten; ich habe heute viel erlitten im
Traum von seinetwegen.

Evangelist

Aber die Hohenpriester und die Ältesten
überredeten das Volk, daß sie um
Barrabas bitten sollten, und Jesum
umbrächten. Da antwoordete nun der
Landpfleger und sprach zu ihnen:

Vertrouw gerust uw leven
en al wat uw hart bezwaart
in de handen van Degene
die hemel en aarde bewaart.
Die wolken, lucht en winden
in goede banen leidt,
Die zal ook wegen vinden
waarlangs uw voet kan gaan.

Nu was het de gewoonte van de
landvoogd om op feestdagen een
gevangene vrij te laten naar
de keus van het volk.
Zij hadden nu een beruchte gevangene,
Barabbas genaamd,
en omdat ze nu toch bijeen waren
zei Pilatus tot hen:

Wie willen jullie dat ik vrijlaat:
Barabbas of Jezus, van wie gezegd wordt
dat hij de Christus is?

Want hij wist heel goed dat zij Hem uit
afgunst hadden overgeleverd. Terwijl
hij op de rechtersstoel zat, stuurde zijn
vrouw hem de boodschap:

Bemoei je niet met deze rechtvaardige,
vannacht heb ik in een droom veel om Hem
geleden.

Maar de hogepriesters en oudsten
hitsten het volk op dat zij om Barabbas
moesten vragen en Jezus ter dood
moesten laten brengen. Nu nam de
landvoogd het woord en sprak:

Pilatus

Welchen wollt ihr unter dien zweien,
den ich euch soll losgeben?

Wie van de twee wilt gij dat ik loslaat?

Evangelist

Sie sprachen:

Zij riepen:

Koor

Barabam!

Barabbam!

Evangelist

Pilatus sprach zu ihnen:

Pilatus zei tot hen

Pilatus

Was soll ich denn machen mit Jesu,
von dem gesagt wird, er sei Christus?

Wat moet ik dan doen met Jezus, van
wie gezegd wordt dat hij de Christus
is?

Evangelist

Sie sprachen alle:

Zij riepen allen:

Koor

Laß ihn kreuzigen!

Laat Hem kruisigen!

46. Koor

Wie wunderbarlich ist doch diese Strafe!
Der gute Hirte leidet für die Schafe,
die Schuld bezahlt der Herre, der Gerechte,
für seine Knechte!

Hoe wonderlijk is toch deze straf:
de goede Herder lijdt voor Zijn schapen,
de rechtvaardige Heer betaalt de schuld
van Zijn dienaars.

47. Evangelist

Der Landpfleger sagte:

De landvoogd zei:

Pilatus

Was hat er denn Übels getan?

Wat heeft Hij dan voor kwaad gedaan?

Dit arioso wordt voorafgegaan door het kortste recitatief uit de passie. Bij 'sonst hat mein Jesus nichts getan' verlaten de Hobo da caccia's hun gezamenlijk opgaan in tertsen (verschil van 3 tonen) en moduleert de muziek naar de blanke reine toonsoort C-ROOT.

Recitatief (sopraan)

Er hat uns allen wohlgetan,
den Blinden gab er das Gesicht,
Die Lahmen macht' er gehend,
er sagt' uns seines Vaters Wort,
er trieb die Teufel fort,
Betrübte hat er auferlicht',
er nam die Sünder auf und an. Sonst hat
mein Jesus nichts getan.

Hij heeft ons allen welgedaan:
aan blinden gaf Hij het gezicht,
verlamden deed Hij lopen,
Zijn Vaders Woord heeft Hij ons gegeven,
duivels heeft Hij uitgedreven,
bedroefden heeft Hij moed ingesproken,
Hij ontfermde zich over de zondaars.
Verder heeft mijn Jezus niets gedaan

Een aria vol verzoening en liefde. De basinstrumenten, van oorsprong gebruikt om het aardse weer te geven, en orgel zwijgen.

De fluit en hobo's verklanken de hemelse liefde. Let op de symbolische rust na "sterben".

49. Aria (sopraan)

Aus Liebe will mein Heiland sterben,
von einer Sünde weiß er nichts.
Daß das ewige Verderben und
die Strafe des Gerichts nicht
auf meiner Seele bleibe.

Uit liefde wil mijn Verlosser sterven.
Zelf onschuldig, is Hij gekomen
opdat de eeuwige duisternis
en de straf bij het laatste oordeel
van mijn ziel worden weggenomen.

Boem, terug in de ruige werkelijkheid! De opgefokte menigte handhaaft haar eis tot Jezus' kruisiging maar met meer emotie, want één toon hoger.

50. Evangelist

Sie schrieen aber noch mehr und sprachen:

Zij schreeuwden echter des te meer:

Koor

Laß ihn kreuzigen!

Laat Hem kruisigen!

Evangelist

Da aber Pilatus sahe, daß er nichts
schaffete, sondern daß ein viel größer
Getümmel ward, nahm er Wasser, und
wusch die Hände vor dem Volk und sprach

Toen Pilatus zag dat hij niets bereikte, maar
dat de opschudding des te groter werd
nam hij water, waste zijn handen ten
aanschouwe van de menigte en sprak:

Pilatus

Ich bin unschuldig an dem Blut dieses
Gerechten, sehet ihr zu!

Ik ben onschuldig aan het bloed van deze
Rechtvaardige; Het is jullie verantwoording!

Evangelist

Da antwortete das ganze Volk und sprach:

Heel het volk antwoordde:

Koor

Sein Blut komme über uns und unsre Kinder!

Zijn bloed kome over ons en over onze
kinderen!

Evangelist

Da gab er ihnen Barrabam los: aber Jesum
ließ er geißeln, und überantwortete ihn, daß
er gekreuziget würde.

Toen liet hij Barabbas vrij, maar Jezus liet hij
geselen en leverde Hem over om gekruisigd
te worden.

De begeleiding schildert de zweepslagen realistisch. Na 'haltet ein' stopt de muziek abrupt: 'es muß also gehen' (nr. 28)

51. Recitatief (alt)

Erbarm es Gott!
Hier steht der Heiland angebunden.
O Geißelung, o Schläg, o Wunden!
Ihr Henker, haltet ein!
Erweicht euch der Seelen Schmerz,
der Anblick solches Jammers nicht?
Ach ja! ihr habt ein Herz,
das muß der Martersäule gleich
und noch viel härter sein.
Erbarmt euch, haltet ein!

Heb medelijden, God!
Hier staat de Verlosser vastgebonden;
o geseling, o slagen, o wonden,
jullie beulen, houd op!
Verweekt jullie hart dan niet,
bij de aanblik van zoveel pijn?
Ach, uw hart moet nog veel harder
dan de martelpaal zelf zijn.
Heb medelijden, houd toch op!

52. Aria (alt)

Können Tränen meiner Wangen
nichts erlangen,
o, so nehmt mein Herz hinein!
Aber laßt es bei den Fluten,
wenn die Wunden milde bluten,
auch die Opferschale sein.

Als de tranen van mijn ogen niets kunnen
uitrichten,
o, neem dan mijn hart erbij!
Maar laat bij het vloeien,
wanneer de wonden zacht bloeden,
mijn hart ook de offerschaal zijn.

53. Evangelist

Da nahmen die Kriegsknechte des
Landpflegers Jesum zu sich in das Richthaus,
und sammleten über ihn die ganze Schar,
und zogen ihn aus, und legeten ihm einen
Purpermantel an und flochten eine dornene
Krone und setzten sie auf sein Haupt, und
ein Rohr in seine rechte Hand, und beugeten
die Knie vor ihm, und spotteten ihn und
sprachen:

Toen namen de soldaten van de
landvoogd Jezus mee in het
gerechtsgebouw en verzamelden de hele
bende om Hem heen. Ze kleedden Hem uit
en hingen Hem een purperen mantel om.
Ze vlochten een kroon van doornen,
zetten die op Zijn hoofd en gaven hem een
rietstok in de rechterhand. Toen vielen zij
voor Hem op de knieën en bespotten Hem
met de woorden:

Koor

Gegrüßet seist du, Jüdenkönig!

Wees gegroet, gij Koning der Joden!

Evangelist

Und speieten ihn an und nahmen das Rohr,
und schlugen damit sein Haupt.

En zij bespuwden Hem, namen de rietstok
en sloegen daarmee op Zijn hoofd.

54. Koor

O Haupt voll Blut und Wunden,
voll Schmerz und voller Hohn,
o Haupt, zu Spott gebunden mit
einer Dornenkron!

O Haupt, sonst schön gezieret
mit höchster Ehr und Zier, jetzt
aber hoch schimpfieret,
gegrüßet seist du mir!

Du edles Angesichte,
dafür sonst schrickt und scheut,
das große Weltgewichte,
wie bist du so bespeit,
wie bist du so erbleichet!
Wer hat dein Augenlicht,
dem sonst kein Licht nicht gleichet,
so schändlich zugericht'?

55. Evangelist

Und da sie ihn verspottet hatten, zogen sie
ihm den Mantel aus, und zogen ihm seine
Kleider an, und führeten ihn hin, daß sie ihn
kreuzigten. Und indem sie hinausgingen,
funden sie einen Menschen von Kyrene mit
Namen Simon; den zwungen sie, daß er ihm
sein Kreuz trug.

De beschouwer (bas) identificeert zich met Simon van Cyrene, in zijn strompelende gang (2 fluiten).

56. Recitatief (bas)

Ja freilich will in uns das Fleisch und Blut zum
Kreuz gezwungen sein;
je mehr es unsrer Seele gut, je
herber geht es ein.

57. Aria (bas)

Komm, süßes Kreuz, so will ich sagen,
mein Jesu, gib es immer her!
Wird mir mein Leiden einst zu schwer,
so hilfst du mir es selber tragen.

O Hoofd vol bloed en wonden,
vol leed en overspoeld met hoon.

O Hoofd, ten spot omwonden
met een doornenkroon.

O Hoofd, ooit versierd
met de hoogste eer en pracht,
nu echter zeer gesmaad,
ik groet U, Die zo lijdt.

O, edel aangezicht,
aanbeden en geschuwd
door al wat leeft op aarde.
Hoe wordt U nu bespuwd:
Hoe bent U thans verbleekt!
Wie heeft het licht van Uw ogen
dat met geen enkel licht is te vergelijken
zo vreselijk geschonden?

En toen zij Hem bespot hadden, trokken zij
Hem de mantel uit, deden Hem zijn eigen
kleren aan en voerden Hem weg om Hem te
kruisigen. Terwijl ze de stad uittrokken,
ontmoetten ze een man uit Cyrene,
Simon geheten, die zij dwongen het kruis
te dragen.

Ja, graag willen wij gedwongen zijn
om het kruis te dragen.
Hoe zwaarder de last en hoe groter de
pijn, des te lichter zal onze ziel dan zijn.

Kom, lieflijk kruis, zo wil ik vragen.
Mijn Jezus, geef het maar aan mij!
En wordt mij mijn lijden eens te zwaar,
help Gij mij dan het te dragen.

Wat later in het recitatief gaat het over rechts = goed, wordt behouden (hoge fis) en links = slecht, gaat verloren (lage fis). De beide koren zijn verschillend van karakter, de eerste zijn de voorbijgangers en het tweede koor zijn de leden van de Joodse raad, deftiger. 'Ist er der König Israel' is op de wijs van 'O Lamm Gottes unschuldig'

58. Evangelist

Und da sie an die Stätte kamen mit Namen Golgatha, das ist verdeutschet: Schädelstätt, gaben sie ihm Essig zu trinken mit Gallen vermischet; und da ers schmeckete, wollte ers nicht trinken. Da sie ihn aber gekreuziget hatten, teilten sie seine Kleider und wurfen das Los darum, auf daß erfüllet würde, das gesagt ist durch den Propheten: "Sie haben meine Kleider unter sich geteilet, und über mein Gewand haben sie das Los geworfen." Und sie saßen allda und hüteten sein. Und oben zu seinen Häupten hefteten sie die Ursach seines Todes beschrieben, nämlich: Dies ist Jesus, der Jüdenkönig. Und da wurden zween Mörder mit ihm gekreuziget, einer zur Rechten und einer zur Linken. Die aber vorübergingen lästerten ihn, und schüttelten ihre Köpfe und sprachen:

En zij kwamen aan een plaats, Golgotha genaamd, dat betekent: schedelplaats, en zij gaven Hem wijn vermengd met gal te drinken. Maar toen Hij die proefde wilde Hij niet drinken.

Nadat zij Hem gekruisigd hadden verdeelden zij Zijn kleren door er om te loten, opdat vervuld zou worden wat door de profeet gezegd is: "Zij hebben Mijn kleding onder elkaar verdeeld, en Mijn bovenkleed hebben zij verloot." Terwijl zij daar zaten bewaakten ze Hem, en boven Zijn hoofd brachten zij op schrift de beschuldiging tegen Hem aan: Dit is Jezus, de Koning der Joden.

Met hem werden twee rovers gekruisigd, één aan Zijn rechterzijde en één aan Zijn linkerzijde.

En de voorbijgangers belasterden Hem, schudden hun hoofden en zeiden:

In dit koordeel hoor je bij het "steig herab" door elkaar heen in alle stemsoorten dalende lijnen, die de roep om het afkomen van het kruis versterken. We zingen en spelen daar ook steeds sterker, wat de onderstreping nog meer aanzet. Aan het eind van het tweede koordeel hoor je "Ich bin Gottes Sohn". Daar heeft Bach geen enkele tegenstem gecomponeerd. Alle instrumenten en stemmen hebben dezelfde melodie ter bevestiging van de tekst.

Koor

Der du den Tempel Gottes zerbrichst und bauest ihn in dreien Tagen, hilf dir selber! Bist du Gottes Sohn, so steig herab vom Kreuz!

U, die de tempel afbreekt en in drie dagen weer opbouwt, red nu Uzelf als Ge Gods Zoon zijt, en kom van het kruis af!

Evangelist

Desgleichen auch die Hohenpriester spotteten sein samt den Schriftgelehrten und Ältesten, und sprachen:

Zo spotten ook de hogepriesters en de schriftgeleerden en oudsten, en zij zeiden:

Koor

Andern hat er geholfen, und kann ihm selber nicht helfen. Ist er der König Israel, so steige er nun vom Kreuz, so wollen wir ihm glauben. Er hat Gott vertrauet, der erlöse ihn nun, lüstets ihn; denn er hat gesagt: Ich bin Gottes Sohn.

Anderen heeft Hij gered, maar Zichzelf kan Hij niet redden. Als Hij de Koning van Israël is, laat Hem nu van het kruis afkomen, dan zullen wij in Hem geloven. Hij heeft Zijn vertrouwen op God gesteld: laat Die Hem nu verlossen als Hij Hem genegen is. Hij heeft immers gezegd: Ik ben Gods Zoon.

Evangelist

Desgleichen schmäheten ihn auch die Mörder, die mit ihm gekreuziget waren.

Ook de moordenaars die met Hem gekruisigd werden, beschimpten Hem.

In het pizzicato van de cello hoort je de doodsklokken luiden

59. Recitatief (alt)

Ach Golgatha, unselges Golgatha!
Der Herr der Herrlichkeit muß schimpflich hier verderben,
der Segen und das Heil der Welt wird als ein Fluch ans Kreuz gestellt.
Der Schöpfer Himmels und der Erden soll Erd und Luft entzogen werden.
Die Unschuld muß hier schuldig sterben.
Das gehet meiner Seele nah;
ach Golgatha, unselges Golgatha!

Ach Golgotha, onzalig Golgotha!
De Heer der heerlijkheid moet hier in schande sterven.
De zegen en het heil van de wereld wordt als een vloek aan het kruis geslagen.
De Schepper van hemel en aarde moet aan aarde en lucht onttrokken worden.
Hier moet de onschuld schuldig sterven.
O, dat breekt mijn hart.
Ach Golgotha, onzalig Golgotha!

Tokkende kippen in de hobo's, een huppelende bas. Jezus heeft zijn handen uitgespreid waar de 'Küchlein' (kuikens, gelovigen) mogen schuilen onder die vleugels.

60. Aria (alt en koor)

Alt

Sehet Jesus hat die Hand, uns zu fassen ausgespannt. Kommt!

Zie hoe Jezus zijn handen naar ons uitstrekt. Kom!

Koor

Wohin?

Waarheen?

Alt

In Jesu Armen sucht Erlösung, nehmt Erbarmen, suchet!

Zoek verlossing in Jezus' armen, vraag vergeving, vraag het!

Koor

Wo?

Waar?

Alt

In Jesu Armen. Lebet, sterbet, ruhet hier,
ihr verlaßnen Küchlein ihr, bleibet

Koor

Wo?

Alt

In Jesu Armen.

61. Evangelist

Und von der sechsten Stunde an war eine
Finsternis über das ganze Land, bis zu der
neunten Stunde. Und um die neunte Stunde
schrie Jesus laut, und sprach:

Jezus

Eli, Eli, lama asabthani?

Evangelist

Das ist: Mein Gott, Mein Gott, warum hast
du mich verlassen? Etliche aber, die da
stunden, da sie das höreten, sprachen sie:

Koor

Der rufet dem Elias!

Evangelist

Und bald lief einer unter ihnen, nahm
einen Schwamm und füllte ihn mit Essig
und stekkete ihn auf ein Rohr, und
tränkte ihn. Die andern aber sprachen:

Koor

Halt! laß sehen ob Elias komme und ihm
helfe.

Evangelist

Aber Jesus schrie abermal laut und
verschied.

In Jezus' armen. Leef , sterf, rust hier uit,
verlaten kinderen, blijf

Waar?

In Jezus' armen.

En vanaf het zesde uur viel er duisternis
over heel het land, tot aan het negende uur.
Omstreeks het negende uur riep Jezus met
luide stem:

Eli, Eli lama sabachtani?

Dat is: 'Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij
Mij verlaten?' Sommigen van de omstanders
echter die het hoorden zeiden:

Hij roept Elia!

Onmiddellijk kwam één van hen naar
voren, nam een spons, drenkte die in
zure azijnwijn, stak hem op een rietstok
en gaf Hem te drinken. Maar de anderen
zeiden:

Wacht, laat ons eens zien of Elia Hem
komt bevrijden

Maar Jezus riep wederom met luide
stem en gaf de geest.

62. Koor

Wenn ich einmal soll scheiden,
so scheid nicht von mir,
wenn ich den Tod soll leiden,
so tritt du denn herfür!
Wenn mir am allerbängsten
wird um das Herze sein,
so rei mich aus den Ängsten
kraft deiner Angst und Pein!

Als ik eenmaal moet sterven,
blijf dan heel dicht bij mij.
Als ik doodsangst moet lijden,
o, wees mij dan nabij.
Als het mij het allerbangst
om het hart zal zijn
bevrijd mij van mijn angsten
door Uw eigen angst en pijn.

Aan het eind van dit deel laat Bach zijn misschien wel twee indrukwekkendste maten voor alle uitvoerenden klinken uit de monden van een Romeinse hoofdman en zijn soldaten. Of representeren ze de hele mensheid?

63. Evangelist

Und siehe da, der Vorhang im Tempel
zerri in zwei Stück, von obenan bis unten
aus. Und die Erde erbebete, und die Felsen
zerrissen, und die Gräber täten sich auf,
und stunden auf viel Leiber der Heiligen,
die da schliefen, und gingen aus den Grä-
bern nach seiner Auferstehung, und kamen
in die heilige Stadt, und erschienen vielen.

En zie: het voorhangsel van de tempel
scheurde in tweeën, de aarde beefde en
de rotsen scheurden, de graven openden
zich en vele lichamen van gestorven
heiligen verreezen.
Zij verlieten de graven en kwamen na Zijn
opstanding in de heilige stad, waar zij aan
velen verschenen.

Aber der Hauptmann und die bei ihm waren
und bewahreten Jesum, da sie sahen das
Erdbeben und was da geschah, erschracken
sie sehr und sprachen:

Toen nu de hoofdman en degenen die met
hem Jezus bewaakten de aardbeving en wat
er verder gebeurde zagen, schrokken zij
hevig en zeiden:

Koor

Wahrlich, dieser ist Gottes Sohn gewesen.

Waarlijk, deze was de Zoon van God.

Evangelist

Und es waren viel Weiber da, die von ferne
zusahen, die da waren nachgefolget aus
Galiläa, und hatten ihm gedienet,
unter welchen war Maria Magdalena und
Maria, die Mutter Jacobi und Joses, und
die Mutter der Kinder Zebedäi.
Am Abend aber kam ein reicher Mann von
Arimathia, der hieß Joseph, welcher auch
ein Jünger Jesu war.
Der ging zu Pilato und bat ihn um den
Leichnam Jesu. Da befahl Pilatus, man
sollte ihm ihn geben.

Vele vrouwen, die Jezus vanuit Galilea
waren gevolgd om Hem te dienen,
stonden van verre toe te zien. Onder
hen waren Maria Magdalena, Maria de
moeder van Jakobus en Jozef, en de
moeder van de zonen van Zebedeus.
Toen het avond geworden was kwam
er een rijk man uit Arimathea, Jozef
geheten, die eveneens een leerling van
Jezus was. Deze ging naar Pilatus en
vroeg hem om het lichaam van Jezus.
Toen beval Pilatus het hem te geven.

*Stilte na de storm, serene rust volgt de verschrikkelijke gebeurtenissen van de dag.
Lage strijkersnoten doen bladeren ruisen in de avondkoelte. Een lyrisch hoogtepunt.*

64. Recitatief (bas)

Am Abend, da es kühle war,
ward Adams Fallen offenbar;
am Abend drückt ihn der Heiland nieder.
Am Abend kam die Taube wieder
und trug ein Ölblatt in dem Munde. O
schöne Zeit! O Abendstunde!
Der Friedensschluß ist nun mit Gott
gemacht, denn Jesus hat sein Kreuz
vollbracht. Sein Leichnam kömmt zur Ruh.
Ach liebe Seele, bitte du,
geh, lasse dir den toten Jesum schenken, o
heilsames, o köstlichs Angedenken!

's Avonds toen het koel was, werd de
zondeval van Adam openbaar;
's Avonds verslaat de Verlosser hem,
's avonds keerde de vredesduif weer,
en droeg een olijfblad in zijn bek.
o schone tijd, o avonduur.
Nu is de vrede met God tot stand gebracht,
want Jezus heeft Zijn kruis volbracht.
Zijn lichaam komt tot rust.
Ach mijn lieve ziel, ga nu gerust
u aan de dode Jezus schenken.
Ontvang dit heerlijke aandenken.

65. Aria (bas)

Mache dich, mein Herze, rein,
ich will Jesum selbst begraben.
Denn er soll nunmehr in mir
für und für,
seine süße Ruhe haben. Welt,
geh aus, laß Jesum ein!

O mijn hart, maak u nu rein.
Ik wil Jezus zelf begraven.
Voortaan zal Hij bij mij zijn
en rusten als in een veilige haven.
Maak u stil en rein van binnen.
Wereld ga uit, laat Jezus binnen.

66. Evangelist

Und Joseph nahm den Leib und wickelte
ihn in ein rein Leinwand und legte ihn in
sein eigen neu Grab, welches er hatte lassen
in einen Fels hauen, und wälzete einen
großen Stein vor die Tür des Grabes, und
ging davon. Es war aber allda Maria
Magdalena und die andere Maria, die
setzten sich gegen das Grab. Des andern
Tages, der da folget nach dem Rüsttage,
kamen die Hohenpriester und Pharisäer
sämtlich zu Pilato und sprachen

En Jozef nam het lichaam en wikkelde
het in schoon linnen, en hij legde het
in zijn nieuwe graf, dat hij in een rots
had laten uithouwen, wentelde een
grote steen voor de ingang en vertrok.
Daar waren ook Maria Magdalena en
de andere Maria, en zij gingen
tegenover het graf zitten.
De volgende dag, na de rustdag,
kwamen de hogepriesters en de
Farizeeërs bij Pilatus en zeiden:

Nog een heftig koordeel, een kille redenering van de Joodse raad. 'Ich will nach dreien Tagen wieder auferstehen' wordt laag door de bassen ingezet en door tenor, alt en sopraan vervolgens in een sterke lijn omhoog gezongen in drie stappen.

'Darum befiehl' komt van bovenaf (de hoge raad).

Koor

Herr, wir haben gedacht daß dieser Verführer sprach, da er noch lebete: Ich will nach dreien Tagen wieder auferstehen. Darum befiehl, daß man das Grab verwahre bis and den dritten Tag, auf daß nicht seine Jünger kommen und stehlen ihn, und sagen zu dem Volk: Er ist auferstanden von den Toten, und werde der letzte Betrug ärger denn der erste!

Heer, wij herinneren ons dat deze bedrieger toen Hij nog leefde gezegd heeft: Na drie dagen zal Ik verrijzen. Geef daarom bevel het graf te bewaken tot de derde dag, anders kunnen zijn leerlingen Hem komen stelen en tot het volk zeggen: Hij is opgestaan uit de dood, en dat laatste bedrog zou nog erger zijn dan het eerste.

Evangelist

Pilatus sprach zu ihnen:

Pilatus zei tot hen:

Pilatus

Da habt ihr die Hüter; gehet hin und verwahrets wie ihr wisset!

Hier hebben julie de bewakers. Ga en bewaak het graf, zoals jullie dat willen.

Evangelist

Sie gingen hin, und verwahreten das Grab mit Hütern, und versiegelten den Stein.

Zij gingen heen, verzegelden de steen en lieten het graf door de wacht bewaken.

Recitatief (bas)

Nun ist der Herr zur Ruh gebracht.

Nu is de Heer te ruste gelegd.

Koor

Mein Jesu, gute Nacht.

Mijn Jezus, goede nacht.

Recitatief (tenor)

Die Müh ist aus, die unsre Sünden ihm gemacht.

De last van onze zonden is van Hem afgenomen.

Koor

Mein Jesu, gute Nacht.

Mijn Jezus, goede nacht.

Recitatief (alt)

O selige Gebeine, seht, wie ich euch mit Buß
und Reu beweine, daß euch mein Fall in
solche Not gebracht.

O heilig lichaam, zie hoe ik om U ween,
omdat mijn zonde U zoveel lijden bracht.

Koor

Mein Jesu, gute Nacht.

Mijn Jezus, goede nacht.

Recitatief (sopraan)

Habt lebenslang vor euer Leiden tausend
Dank, daß ihr mein Seelenheil so wert
geacht'.

Mijn levenlang zal ik U danken voor Uw
lijden, omdat mijn heil U zo ter harte ging.

Koor

Mein Jesu, gute Nacht.

Mijn Jezus, goede nacht

Qua vorm is dit deel een sarabande, de karakteristieke dans voor rouw en eerbied, in groepen van twaalf maten. Niet smart maar de rustgevende zekerheid van verlossing overheerst. Eén van de weinige delen waar Bach ook dynamische aanwijzingen (forte, piano, pianissimo) geeft. De grondtoon en slottoon van dit stuk in C-klein (klagelijk) is de laagst haalbare. De fluiten besluiten met een intens droevige, dissonante voorhouding.

68. Koor

Wir setzen uns mit Tränen nieder
und rufen dir im Grabe zu:

Ruhe sanfte, sanfte ruh!

Ruht, ihr ausgesognen Glieder,
Ruhet sanfte, ruhet wohl!
Euer Grab und Leichenstein
soll dem ängstlichen Gewissen
ein bequemes Ruhekissen und
der Seelen Ruhstatt sein.
Höchst vergnügt
schlummern da die Augen ein.

Wir setzen uns mit Tränen nieder
und rufen dir im Grabe zu:

Ruhe sanfte, sanfte ruh!

68. Slotkoor (Koor I en II)

Wij knielen huilend bij U neer
en roepen U in het graf toe:

Rust in vrede, rust zacht!

Rust nu, moegeleden lichaam.
Rust in vrede, rust zacht!
Uw graf en uw grafsteen
zullen voor het angstige geweten
een aangenaam hoofdkussen
en rustplaats voor de ziel zijn.
Vervuld van geluk
sluimeren de ogen toe.

Wij knielen huilend bij U neer
en roepen U in het graf toe

Rust in vrede, rust zacht!

Arise Kampen en allen die vanavond meegewerkt hebben, danken u zeer voor uw aanwezigheid en hopen dat u genoten heeft van deze avond.

Graag zien we u weer op één van onze volgende concerten:

2023

19 mei – 21 mei	Koorreis naar Hamburg en Lüneburg incl. 2 zangmomenten
14 oktober	Verlenen we medewerking aan de Hanznacht in Kampen
9 december	Adventsconcert in Kampen
15 december	Festival of Lessons and Carols in Loosdrecht

2024 is ons jubileumjaar, Arise Kampen bestaat 50 jaar.

Naast andere festiviteiten voeren we in het voorjaar de **Hohe Messe van J.S.Bach** uit. Datum is nog niet bekend. Volg onze website of Facebookpagina voor meer details.

Verder is Arise Kampen altijd op zoek naar goede zangers en zangeressen.

Wilt u een repetitie bijwonen, laat het dan weten via info@arisekampen.nl.

Wellicht kunt u dan al aansluiten bij één van de komende concerten.

www.arisekampen.nl

Met Bach is er geen sprake van vergaan.

*Wie naar hem luistert laat zijn lichaam los
en zweeft over de toppen van de tijd
de hemel in. Nog even schemert
de aarde na en lost dan op,
een handvol mist die in de zon verdampt.*

*Men stijgt langs deinende spiralen
hoger en hoger, hoort de melkweg zingen,
alsof de sterren, aangestroken met muziek,
hun trillingen in klank vertalen
en drijft ten slotte, louter licht,
onder steeds wijder uitgespannen,
niet meer door einders afgeronde firmamenten.*

Maurits Mok

Wij zijn op zoek naar vrienden / sponsoren

Uw ondersteuning voor langere tijd is onmisbaar. Willen we op langere tijd de kwaliteiten behouden en daarnaast de prachtige programma's kunnen uitvoeren, dan kunnen we dit niet alleen. dit wat voor u? Stuur dan een mail naar gerard@arisekampen.nl en we helpen u graag verder met de afhandeling.

Voor een bedrag vanaf €15 per jaar bent u al vriend van Arise Kampen.

U kunt gebruik maken van de voor vrienden / sponsoren gereserveerde zitplaatsen tijdens de (grote) Bachconcerten. In de pauze krijgt u een pauzedrankje aangeboden. Daarnaast wordt u op de hoogte gehouden over de concerten en krijgt het programmaoverzicht middels nieuwsbrief via mail toegestuurd.

Word vriend / sponsor van Arise Kampen en scan deze QR code:

Wilt u eenmalig een gift overmaken om onze concerten mogelijk te blijven maken scan deze QR code om te betalen voor Gift Arise. Gebruik de Camera App op uw telefoon. De QR-code is geldig tot 3 juni 2023.

Of schrijf u in voor onze mailinglist/nieuwsbrief: info@arisekampen.nl

Deze uitvoering van de Matthäus Passion werd mede mogelijk gemaakt dankzij bedragen van:

vanDijkBikes
vandijkbikes.nl

IJsseldijk 37 8266 AD Kampen Tel.: 038-3337110

*Zingen,
dat is het mooiste
van binnen
naar buiten laten komen.
Dat is alles samen
wat apart niet te zeggen valt.*

*Het is trillend klank geven,
met je ziel op je tong,
aan de blijheid,
de boosheid,
de angst,
de trots
of de liefde.*

Maar ook aan de stilte.

*Ja, zingen,
dat is zo ontroerend stil zijn,
dat wie luistert
diep in zichzelf
een speld kan horen vallen.*

Geert de Kockere

